

Оксана Валіон

ІННОВАЦІЙНИЙ ФАКТОР В ЕКОНОМІЦІ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

У статті проаналізовано інноваційну політику Республіки Білорусь у 2000-х рр. Особливу увагу звернуто на розробку й реалізацію державних програм інноваційного розвитку, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності білоруської економіки.

Ключові слова: Республіка Білорусь, інноваційний розвиток, державні програми, науково-технічна діяльність, високотехнологічне виробництво.

XXI століття – час інновацій, наукових й технологічних нововведень. Усі сфери суспільного життя визначають інноваційні процеси. Не стоїть осторонь і Республіка Білорусь. Перехід на інноваційний шлях розвитку національної економіки обумовлений як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. По-перше, в умовах глобалізації побудова економіки, що базується на знаннях, має пріоритетне значення через низку конкурентних переваг. Оскільки Білорусь є однією із найбільш відкритих економік світу, а її товари постійно завойовують нові ринки, то питання конкурентоспроможності продукції із застосуваннях технологічних інновацій набувають для республіки особливої значущості. По-друге, формування і розвиток інноваційної економіки сприятиме підвищенню ефективності суспільного виробництва, подоланню технологічного відставання галузей економіки, структурній модернізації економіки шляхом впровадження наукоємних високотехнологічних підприємств.

Еволюція білоруської економічної системи, спрямованої на побудову соціально орієнтованої ринкової економіки, в другій половині 2000-х рр. зазнала суттєвих змін. Стратегічним її пріоритетом проголошувався перехід на інноваційний шлях розвитку національної економіки. При цьому держава прагнула врахувати світові тенденції формування й упровадження інноваційної політики, водночас спираючись на особливості й традиції білоруського досвіду, накопиченого в попередні десятиліття.

Історіографія дослідження представлена переважно працями білоруських науковців, меншою мірою – російських і українських. У цьому контексті варто виокремити монографію В. Шимова “Инновационное развитие экономики Беларуси: движущие силы и национальные приоритеты” [1], в якій розглядаються ключові проблеми, теоретико-методологічні аспекти переходу економіки республіки на інноваційний шлях розвитку, до побудови економіки знань. Аналіз посткризових тенденцій розвитку інноваційних процесів у світовій економіці та механізмів їх активізації в Росії і Білорусі за допомогою залучення прямих іноземних інвестицій досліджено у книзі “Внешнеэкономический фактор в стратегии модернизации России и Беларуси” [2]. Крім того, на нашу увагу заслуговують розвідки М. Мясниковича [3; 4], у яких він наголошує на необхідності інноваційного розвитку, адже інноваційність лежить в основі конкурентоспроможності економіки країни, забезпечує її технологічну безпеку, є однією із важливих складових національної безпеки держави, гарантом її економічної незалежності й політичного суверенітету. Роль інновацій у соціально-економічному житті Білорусі розглянуто в праці Т. Волчкевича та Т. Астаповича [5]. Автори переконані, що лише добре продумана та грамотно втілена інноваційна стратегія, дасть змогу республіці здійснити технологічний

прорив й зайняти міцні позиції на світових ринках. У теоретичному й практичному осмисленні проблеми також прислужилися дослідження Ю. Ясинського [6], Н. Зайченка [7], З. Ільїної [8], Ю. Абухевича [9], П. Іванцова [10], В. Єгорової [11], Д. Рудницького [12], Т. Романьонка [13], Р. Герасимової [14], В. Денисюка [15] та ін.

Економічний розвиток країни значною мірою визначається інноваційною діяльністю, яка забезпечує їй успіх в епоху глобальної конкуренції [16, с. 42]. Основним фактором підвищення ефективності діяльності промислових підприємств є їх модернізація та впровадження інноваційних заходів, що ґрунтуються на досягненнях науки [13]. Тому створення і використання нового знання чи технології, що стали результатом наукових досліджень і розробок, є ключовою ланкою інноваційного процесу [9, с. 3].

Стратегія національної політики Білорусі демонструє важливу роль науки та інновацій у соціально-економічному розвитку країни. У цьому контексті президент Олександр Лукашенко на Третіх Всебілоруських народних зборах (2 березня 2006 р.) зазначив: “Наука повинна стати живильним середовищем інновацій, а інновації – основою розвитку економіки. Саме цей ланцюжок: розумна, тямуща, працьовита і освічена людина – інновації і добробут – покликаний забезпечити соціально-економічне зростання нашої країни” [17].

Зазначимо, що Білорусь докладає значних зусиль для розвитку науки. Країна зберігає одне із провідних місць серед держав-учасниць СНД за рівнем витрат на науку. З її безпосередньою участю досягається розвиток наукоємних галузей промисловості, нарощування експортних можливостей окремих галузей і виробництв, зростання якості продукції, наукове забезпечення сільського господарства, охорони здоров'я, екології [17]. Спостерігаються позитивні зрушення в динаміці кількості наукових працівників, уповільнюються темпи відтоку кадрів із наукової галузі тощо. Важливим слід вважати вирівнювання оплати праці в науковій галузі в порівнянні з іншими галузями економіки. Так, у 2005 р. середній рівень оплати праці працівників наукової сфери був на 33,9 % вищий, ніж у середньому по економіці, і на 26,5 % – ніж у промисловості. Держава надає істотну підтримку у вигляді матеріального стимулювання молодих учених. Поряд із заробітною платою стимулом розвитку наукової галузі стало збереження для неї податкових преференцій [18]. Отже, наявність у республіці висококваліфікованих наукових кадрів, достатніх науково-технічних ресурсів, зокрема, накопичених знань, матеріально-технічної бази, системи фінансового забезпечення науки служать сприятливим підґрунтям для розгортання інноваційної активності.

У свою чергу, руйнування науково-технічного потенціалу пов'язано із інноваційною безпекою й має для Білорусі першочергове значення, оскільки в державах з обмеженими природними ресурсами роль науково-технічної та інноваційної діяльності є визначальною у забезпеченні не лише економічної, а й національної безпеки в цілому [11, с. 21].

Впровадження інноваційної складової у національну економіку Білорусі знайшло відображення в низці нормативно-правових документів, серед яких виділимо ключові: Основні напрямки Програми соціально-економічного розвитку Республіки Білорусь на 2006–2010 рр., Концепцію національної інноваційної системи (НІС), затверджену в червні 2006 р. На базі останньої сформовані Державні програми інноваційного розвитку (ДПІР) Республіки Білорусь на 2007–2010 та 2011–2015 рр. [1, с. 5–6].

Аналізуючи теоретичне підґрунтя сформульованої проблеми, зазначимо, що перехід економіки країни на інноваційний шлях розвитку передбачає побудову постіндустріального, інформаційного суспільства, “нової економіки” в рамках білоруської моделі розвитку та формування соціально орієнтованого ринкового

господарства. Основним акцентом є інноваційний розвиток підприємств і галузей реального сектору, що забезпечує підвищення ефективності всього народного господарства і рівня життя людей [19]. Відтак, побудова національної інноваційної системи (НІС) розрахована на два етапи. На першому (до 2010 р.) необхідно було здійснити інституційну “добудову”, поєднуючи традиційні і нові сегменти НІС, інститути і механізми інноваційної діяльності; надати їм цілісний системний характер із вбудовуванням окремих блоків у регіональні та глобальні інноваційні системи. На другому етапі (до 2020 р.) планується повністю адаптувати й освоїти весь арсенал світових досягнень із усіх блоків НІС. Ключове завдання – стати органічною частиною глобальної інноваційної системи світу, принаймні, щодо важливих напрямків розвитку [1, с. 24–25].

Головними інструментами формування НІС стали Державні програми інноваційного розвитку (ДПІР) Республіки Білорусь на 2007–2010 та 2011–2015 рр. Основа першої – поетапна побудова національної інноваційної системи Республіки Білорусь – сучасної інституційної моделі генерації, поширення і використання знань, їх утілення в нових продуктах, технологіях, послугах у всіх сферах життя білоруського суспільства [18]. Вагомим напрямком перетворень виробничого потенціалу Республіки Білорусь у 2011–2015 рр. було запровадження нових і високих технологій, що володіють найбільшою доданою вартістю, низькою енерго- і матеріаломісткістю, які сприяють створенню нових видів товарів і послуг, новітніх екологічно безпечних (чистих) матеріалів і продуктів, а також забезпечують виробництво традиційних товарів і послуг з новими властивостями і параметрами, недосяжними в рамках попередніх технологічних укладів. Метою інноваційного розвитку національної економіки Республіки Білорусь у 2011–2015 роках було формування нової технологічної бази, що забезпечує високий рівень конкурентоспроможності національної економіки Республіки Білорусь на зовнішніх ринках. У програмі акцентується на розвитку високотехнологічних напрямків, що базуються на технологіях V і VI технологічних укладів, зокрема, в індустрії інформаційних технологій; авіакосмічній промисловості; фармацевтичній промисловості; мікробіологічній промисловості та індустрії біотехнологій; приладобудуванні та електронній промисловості; наноіндустрії; ядерній енергетиці [20].

Необхідно зауважити, що багатопланова робота відносно створення умов переходу на інноваційний шлях розвитку була закладена ще впродовж 2001–2005 рр. Саме тоді формувалися цільові орієнтири розвитку науки, підвищення ефективності наукових досліджень і розробок. Позитивну роль у підготовці інноваційного розвитку відіграла кардинальна зміна інвестиційної політики, подолання тривалого етапу інвестиційного застою. Активізація інвестиційних процесів необхідна не лише як можливість досягнення запланованих макроекономічних параметрів і подальшого економічного зростання, а й сприяє розвитку пріоритетних галузей і виробництв, що дадуть можливість вивести республіку в коло високотехнологічних і конкурентоспроможних держав [7, с. 3].

У 2003 р. була прийнята Програма структурної перебудови і підвищення конкурентоспроможності економіки Республіки Білорусь, що передбачала модернізацію галузей і виробництв білоруської економіки, активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, створення нових наукоємних виробництв [21]. Хоча кількість інноваційно активних підприємств на початку 2000-х рр. дещо знижувалася: у 2002 р. становила 325, у 2003 р. – 314, у 2004 р. – 292, проте питома вага інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції за цей час зростала відповідно – 9,3 %, 10,5 %, 11,9 % [15, с. 38].

Відтак, відбувалося збільшення витрат на технологічні інновації, що сприяло зростанню обсягу інноваційної продукції. У 2005 р. на кожен рубль витрат на інновації доводилося інноваційної продукції на 2,97 рубля. Із загальної кількості

виробленої інноваційної продукції 17 % споживалося всередині країни, 25,4 – постачалося на ринки країн СНД, 57,6 % – на інші ринки. Такий розподіл продукції свідчить про високий рівень її конкурентоспроможності [18].

З метою створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності галузей економіки Республіки Білорусь, що базуються на нових і високих технологіях, подальшого вдосконалення організаційно-економічних та соціальних умов проведення розробок сучасних технологій і збільшення їх експорту, залучення у цю сферу вітчизняних й зарубіжних інвестицій є реалізація масштабного проекту від 22 вересня 2005 р. згідно декрету Президента Республіки Білорусь про створення Парку високих технологій (ПВТ) [22]. Основна діяльність Парку спрямована на розробку в Білорусі програмного забезпечення, інформаційно-комунікаційних та інших інноваційних технологій. Згідно закону, резиденти Парку високих технологій звільняються від: податку на прибуток, податку на додану вартість та митних зборів. Індивідуальний прибутковий податок для співробітників компаній-резидентів Парку має фіксовану ставку і складає 9 % [23]. Такі умови діяльності спрямовані на залучення вітчизняних і зарубіжних резидентів у ПВТ, котрими можуть бути зареєстровані юридичні особи й індивідуальні підприємці, що займаються фундаментальними й прикладними дослідженнями, експериментальними розробками та втілюють їх на практиці.

На 1 травня 2009 р. в Парку високих технологій працював 61 резидент [24], тоді як у 2014 р. – 84 [20]. Безумовно, створення Парку високих технологій, розробка комп'ютерних систем, програмного забезпечення й інших інформаційних технологій, послужили вагомим поштовхом у підготовці висококваліфікованих ІТ-спеціалістів та розбудові наукоємного сектору республіки.

Упродовж 2007–2010 рр. інноваційний розвиток Білорусі здійснювався у межах виконання Державної програми, в результаті чого було введено в експлуатацію 400 виробництв, що становило близько 50 % від запланованого, з них на проектну потужність введено близько 200. Так, зокрема, у 2008 р. введено в експлуатацію 242 об'єкти, з них 41 підприємство і важливе виробництво, 87 нових виробництв, а також модернізовано 114 виробництв на підприємствах, що діяли, створено понад 4000 нових робочих місць. Це дало змогу до 2009 р. виконати і перевиконати основні макроекономічні цільові показники у цілому по країні. Частка нової продукції у загальному обсязі продукції промисловості склала 16,0 % при плані 15,0 %, частка сертифікованої продукції – 70,3 % при плані 69 %, створено понад 1700 сертифікованих систем менеджменту якості при плані 1300. Обсяги зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами у 2008 р. зросли порівняно із 2007 р. на 109,1 млн доларів США (на 12,1 %) [25]. Крім того, витрати на технологічні інновації у промисловості Білорусі у 2008 р. склали 2,95 трлн крб., з них 61,3 % – за рахунок власних коштів організацій і підприємств. Також підвищувалася інноваційна активність промислових підприємств. Якщо у 2002 р. інноваційну діяльність здійснювали 325 білоруських підприємств, то у 2008 р. – 371. Інноваційно активні промислові організації кооперували зусилля із виконання досліджень і розробок переважно із суб'єктами у межах Республіки Білорусь (84,9 % від загальної кількості спільних проектів), країн-членів ЄС і інших країн Європи (7,9 %), Російської Федерації (7,2 %) [17]. У 2009 р. було введено в експлуатацію 213 виробництв й модернізовано 99. Впродовж 2007–2009 рр. у республіці створено чи модернізовано близько 10 тис. робочих місць [26]. Загалом на 1 серпня 2010 р. у Білорусі засновано 105 нових виробництв, модернізовано і реконструйовано 255 підприємств, що діяли, впроваджено 359 нових технологій [27].

Отже, друга половина 2000-х рр. стала часом помітних зрушень на шляху створення в республіці інноваційної економіки. Зросла кількість високотехнологічної продукції, інноваційно активних виробництв і підприємств, що сприяло розгортанню наукоємних галузей економіки Білорусі на наступні роки.

Створення нових високотехнологічних виробництв й інтенсивне технологічне оновлення базових секторів економіки на основі технологій V–VI укладів є найважливішою умовою успіху інноваційного розвитку Республіки Білорусь, її глобальної конкурентоспроможності. У Посланні до білоруського народу і Національних зборів Республіки Білорусь 23 квітня 2009 р. Президент Олександр Лукашенко чітко визначив стратегію конкурентоспроможності країни на сучасному етапі розвитку: “Слід задіяти конкурентні переваги Білорусі, реалізувати всі без винятку можливості для переходу до інноваційної і наукоємної економіки. Наука і технологія на сучасному етапі зумовлюють модернізацію країни” [25].

Власне, виконання означених завдань були передбачені Державною програмою інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2011–2015 рр. У ході її реалізації забезпечено введення в експлуатацію 248 об’єктів, вихід на проектну потужність 131 об’єкта. Створено та модернізовано діючих понад 18 тис. робочих місць. Вкажемо найбільш вагомі проекти, зокрема, в галузі нано- і біотехнологій підприємством “КБТЕМ-ОМО” створено виробництво обладнання нового покоління з технологічним рівнем до 65 нанометрів для промислового застосування в мікроелектронному виробництві. Підприємство “Оптоелектронні системи” організувало виробництво засобів нанодіагностики, що використовуються в технологічному процесі виробництва наноматеріалів і мікроелектроніці, серед яких така високотехнологічна і наукоємна продукція як мікроскопи, аналітичні та інспекційні комплекси та ін. У сфері промислових і будівельних технологій на основі інноваційних розробок Білорусько-Російського університету в галузі технічної діагностики і неруйнівного контролю організовано виробництво волоконно-оптичних ендоскопів технічного призначення, що дозволить забезпечити експорт цієї науково-технічної продукції та задовольнити в ній потреби підприємств республіки [28].

Варто зауважити, що в Республіці Білорусь на 2012 р. функціонувало понад 40 суб’єктів інноваційної інфраструктури, включаючи Парк високих технологій у Мінську, 14 науково-технологічних парків, 6 інноваційних центрів, 24 центри трансферу технологій і Білоруський Інноваційний фонд (БІФ), що є державною некомерційною організацією в складі Державного комітету з науки і технологій Республіки Білорусь (ДКНТ) [2].

У таблиці 1 наведені показники оцінки рівня технологічного розвитку економіки Білорусі у 2010–2015 рр. Їх аналіз неоднозначний. З одного боку, реалізація державних програм сприяла поступовому зростанню інноваційної активності в економіці Республіки Білорусь. З іншого – цей процес відбувається доволі повільно, якісної динаміки в ньому не спостерігається. Так, частка високотехнологічних і наукоємних галузей економіки в ВВП у 2011 р. порівняно із 2010 р. зросла із 35, 3 до 38, 2 %, а в наступних роках знову знизилася. Також наукоємність ВВП країни є недостатньо високою. Якщо у 2010 р. вона становила 0,69 %, то у 2015 р. лише 0,52 %. Водночас такі показники, як обсяг відвантаженої інноваційної продукції (робіт, послуг) організаціями промисловості; рівень інноваційної активності організацій промисловості; питома вага організацій, які здійснювали витрати на технологічні інновації дещо зросли впродовж 2010–2015 рр.

Показники оцінки рівня технологічного розвитку економіки Республіки Білорусь

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Частка високотехнологічних (включаючи середньотехнологічну (високого рівня)) і наукоємних галузей економіки в ВВП), відсотків	35,3	38,2	35,8	34,3	35,0	...
Частка високотехнологічних виробництв у доданій вартості обробної промисловості, відсотків	3,5	3,5	3,6	4,0	4,4	4,7
Наукоємність ВВП, відсотків	0,69	0,70	0,67	0,67	0,52	0,52
Обсяг відвантаженої інноваційної продукції (робіт, послуг) організаціями промисловості, відсотків	18,6	36,7	81,5	82,9	70,1	75,6
Питома вага відвантаженої інноваційної продукції (робіт, послуг) у загальному обсязі відвантаженої продукції (робіт, послуг) організацій промисловості, відсотків	14,5	14,4	17,8	17,8	13,9	13,1
Питома вага інноваційної продукції, пов'язаної із нанотехнологіями, в загальному обсязі відвантаженої інноваційної продукції організацій промисловості, відсотків	–	0,1	0,1	0,1	0,02	–
Рівень інноваційної активності організацій промисловості, відсотків	18,1	24,3	24,8	24,4	22,8	21,1
Питома вага організацій, які здійснювали витрати на технологічні інновації у звітному році, в загальній кількості досліджених організацій промисловості, відсотків	15,4	22,7	22,8	21,7	20,9	19,6

[29].

Серед проблем, що спостерігаються у здійсненні інноваційної діяльності в республіці, є недостатній рівень інвестування в інноваційні проекти. Зокрема, при обсязі ВВП Республіки Білорусь, що становить близько 76 млрд доларів США, складно знайти кошти одночасно на створення нових наукоємних виробництв і на технічне переозброєння традиційних секторів економіки всередині країни. Крім того, залишається невисокою частка бюджетного фінансування науки (нині – в межах 0,25–0,3 %). Ще однією вагомою проблемою є те, що сьогодні світова економіка орієнтується на використання у виробництві технологій V і VI технологічних укладів. Водночас основна частина технічних рішень, що розробляються суб'єктами республіки, відноситься до IV і попередніх технологічних укладів [20; 4, с. 6]. Недостатня частка високотехнологічних товарів у загальному обсязі науково-технічної продукції впливає й на конкурентоспроможність білоруської продукції, що спрямовується на експорт.

З огляду на це, важливими завданнями на наступні роки є розширення експорту товарів зі значним внеском інтелектуальної праці, а не сировинних

ресурсів, а також товарів з меншою імпортосмісністю і високою доданою вартістю, забезпечення якісного зростання і конкурентоспроможності національної економіки з концентрацією ресурсів на формуванні її високотехнологічних секторів, що базуються на виробництвах V і VI технологічних укладів. Власне, вказані аспекти акумульовані в Державній програмі інноваційного розвитку Республіки Білорусь на 2016–2020 рр. [30]. Зробити економіку Білорусі інноваційно активною – одне із головних стратегічних завдань [5].

Потенціал та зусилля, спрямовані на інноваційний розвиток Білорусі відзначені міжнародними рейтингами. За індексом знань республіка в останні роки піднялася з 52-го на 45-е місце, за індексом економіки знань – з 73-го на 59-е місце. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності, за кількістю заявок на винаходи в розрахунку на 1 млрд доларів США ВВП Білорусь займає 6-е місце в світі [31]. За індексом людського розвитку Білорусь із 53-о місця у 2014 р. піднялася в 2015 р. на 50-е [32].

Підсумовуючи, зазначимо, що Республіка Білорусь докладает чималих зусиль відносно побудови національної інноваційної системи, модернізації й технологічного оновлення білоруських підприємств, створення нових високотехнологічних виробництв, адже в сучасних умовах науковий і технологічний розвиток країни визначають її позиції в системі світової глобальної конкуренції. Розроблено й реалізується нормативно-правове забезпечення політики в галузі науки й інновацій, створюється інноваційна інфраструктура, поступово формується ринок науково-технічної продукції, забезпечується відповідне економічне середовище для виготовлення й реалізації інноваційних товарів тощо. Однак є й проблеми та завдання із розвитку інноваційного простору в Республіці Білорусь, які в найближчій перспективі необхідно розв'язати.

Список використаних джерел

1. *Шимов В.* Инновационное развитие экономики Беларуси: движущие силы и национальные приоритеты: моногр. / В. Н. Шимов, Л. М. Крюков. – Минск, 2014. – 199 с.
2. *Внешиэкономический фактор в стратегии модернизации России и Беларуси* / под. ред. И. Войтова. – Минск, 2012. – 288 с.
3. *Мясникович М.* Структурная политика и модернизация экономики Республики Беларусь / М. Мясникович // *Белорусский экономический журнал*. – 2011. – № 2. – С. 4–15.
4. *Мясникович М.* Инновационное развитие – императив становления новой экономики в Республике Беларусь / М. Мясникович // *Проблемы управления*. – № 2 (27). – 2008. – С. 4–11.
5. *Волчкевич Т., Астапович Т.* Инновационный путь развития – требование времени / Т. Волчкевич, Т. Астапович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/10165/1.pdf>.
6. *Ясинский Ю.* Экономический рост и проблемы модернизации белорусской экономики / Ю. Ясинский // *Проблемы управления*. – № 2(27). – 2008. – С. 50–56.
7. *Зайченко Н.* Проблемы и задачи социально-экономического развития Республики Беларусь на современном этапе / Н. Зайченко // *Новое качество экономического роста: инновации, инвестиции, конкурентоспособность. Сборник материалов Международной научно-практической конференции 25–26 октября 2007 год, г. Минск / Институт экономики НАН Беларуси*. – Минск: Право и экономика, 2007. – С. 3–8.
8. *Ильина З.* Устойчивое развитие аграрной сферы – основа продовольственной безопасности / З. Ильина // *Актуальные проблемы устойчивости развития сельского хозяйства: материалы VII Международной науч.-практ. конф.*, 17–18 сент. 2008 г. / под ред. В. Г. Гусакова. – Минск: Ин-т системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2008. – С. 73–77.
9. *Абухович Ю.* Инновационная политика и факторы инновационного развития / Ю. Абухович // *Актуальные проблемы инновационного развития агропромышленного комплекса Беларуси: материалы II Междунар. науч.-практ. конф.*, г. Горки, 22–24 апр. 2010 г. / редкол. А. М. Каган (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Ин-т системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. – С. 3–5.
10. *Иванцов П.* Стратегия инновационной деятельности в сельскохозяйственных организациях в период глобализации экономических процессов / П. Иванцов // *Актуальные проблемы инновационного развития агропромышленного комплекса Беларуси: материалы II Междунар. науч.-практ. конф.*, г. Горки,

- 22–24 апр. 2010 г. / редкол. А. М. Каган (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Ин-т системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. – С. 102–107. 11. *Егорова В.* Проблемы и возможности инновационного развития белорусской экономики / В. Егорова // Проблемы формирования и развития инновационной экономики: тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф. / под ред. И.А. Елового; М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель: БелГУТ, 2012. – С. 20–23. 12. *Рудницкий Д.* Инновационное развитие экономики Республики Беларусь: проблемы и направления активизации / Д. Рудницкий // Проблемы формирования и развития инновационной экономики: тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф. / под ред. И.А. Елового; М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель: БелГУТ, 2012. – С. 60–63. 13. *Романьонк Т.* Формування показників інноваційної продукції в обліково-аналітичній практиці промислових підприємств Республіки Білорусь: стан і розвиток / Т. Романьонк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2013_10\(2\)_28%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ecnof_2013_10(2)_28%20(2).pdf). 14. *Герасимова Р.* Сравнительный анализ экономического развития и рыночных реформ в странах с переходной экономикой в 1990–2009 годы: Монография / Р. Герасимова. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 182 с. 15. *Денисюк В.* Інноваційна діяльність у Республіці Білорусь: економічні показники, напрями активізації / В. Денисюк // Проблеми науки. – 2006. – № 9. – С. 34–42. 16. *Ковалевская И., Хмурович Л.* Інноваційна активність белоруських підприємств: стан і перспективи / И. Ковалевская, Л. Хмурович // Проблеми прогнозування і державного регулювання соціально-економічного розвитку: матеріали XII Междунар. науч. конф. (Минск, 20–21 окт. 2011 г.). В 3 т. – Т. 3 / редкол.: А. В. Червяков [и др.]. – Минск: НИЭИ М-ва экономики Респ. Беларусь, 2011. – С. 42–43. 17. *Інновацыйны шлях развіцця Беларусі* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: http://www.philosophy.by/belarus-eu/a_274_r.html. 18. *Государственная программа инновационного развития Республики Беларусь на 2007–2010 годы* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gknt.gov.by/opencms/opencms/ru/innovation/inn2>. 19. *Концепция национальной инновационной системы Республики Беларусь* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: [belisa.org.by/doc/CIS.doc](http://www.belisa.org.by/doc/CIS.doc). 20. *Государственная программа инновационного развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gknt.gov.by/opencms/opencms/ru/innovation/inn2>. 21. *Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 24 декабря 2003 г. №1682 “Об утверждении комплекса мер Правительства Республики Беларусь по выполнению Программы структурной перестройки и повышения конкурентоспособности экономики Республики Беларусь”* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://laws.newsby.org/documents/sovetsm/pos07/sovmin07245.htm>. 22. *Декрет Президента Республики Беларусь 22 сентября 2005 г. № 12 О парке высоких технологий* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=pd0500012&p2=%7BНРРА%7D/>. 23. *Парк высоких технологий* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://www.park.by/?lng=ru>. 24. *Парк высоких технологий* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: http://export.by/bel_info/o_belarusi/obschaya_informaciya/c5/nauka_i_obrazovanie/4d/nauchnij_potencial_belarusi67f/park_visokih_tehnologiid1a.html. 25. *О проекте концепции Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2011–2015 гг.* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: http://belisa.org.by/ru/izd/stnewsmag/3_2009/art1_12_2009.html. 26. *Войтов И.* Будущее определяют инновации / И. Войтов [Електронны ресурс]. – Режим доступу: [http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/F6D587E292B6E788C225776C00276AF0/\\$File/2.pdf](http://belarus-economy.by/econom.nsf/all/F6D587E292B6E788C225776C00276AF0/$File/2.pdf). 27. *Основные положения программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://law.sb.by/1002/>. 28. *Подведены итоги выполнения ГПИР на 2011–2015 гг.* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://scienceportal.org.by/news/b33e9483aaa506d5.html>. 29. *Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь.* Статистический сборник. – Минск, 2016. – 141 с. [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belstat.gov.by/>. 30. *Концепция Государственной программы инновационного развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: gknt.gov.by/opencms/export/sites/default/ru/Documents/GPIR_2016_2020.doc. 31. *По индексу знаний Беларусь опережает все страны СНГ, кроме России* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://rumol.org/po-indeksu-znaniy-belarus-operezhaet-vse-strany-sng-krome-rossii/>. 32. *Индекс человеческого развития* [Електронны ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2015/12/16/7285>.